

Dr. Harald Salfellner

Lobkovický palác v Praze. Místo německé historie.

K dějinám Lobkovického paláce

Vlašská 19 (347-III)

Praha 1 – Malá Strana

Ten, kdo se bude probírat historií Lobkovického paláce, nalezne jen málo co vzrušujícího a sotva co spektakulárního. Nic v historii paláce nenaznačovalo, že jednou, anno 1989, nalezne uznání a zmínku ve všech evropských novinách. Jeho vývoj a existence se zdají být v souladu s místem, na němž byly zbudovány nejprve různé starší objekty a konečně pak palác sám – na náměstí položeném stranou hlučného pražského ruchu, na úpatí severního úbočí vrchu Petřín (Laurenziberg).

Ve středověku stála na místě dnešního Lobkovického paláce stavba, patřící k majetku Strahovského klášteřa. V urbáři z roku 1410 je uveden sládek Petrovic, občan Malé Strany, který si ji pronajal nebo spíše propachtoval jako pivovar. Již tehdy zřejmě patřily k budově vinice, které se nad ní rozkládaly.

Archiválie vypovídají o této době jen sporadicky, ale přece jen uvádějí jistého Jana Tomiše, v jehož majetku se budova nacházela kolem roku 1503. Podle dalšího záznamu odkázala Anna Tomišová, zřejmě manželka výše jmenovaného Jana, pivovar včetně vinic své dceři Johaně a jejímu choti Vítovi Kunešovi. V roce 1554 nárokovali majetek její syn Jakub Skála a jeho žena Dorota – od té doby nesla usedlost jejich jméno. Dcera Kateřina převzala majetek a odkázala jej dál své dceři, která se provdala za jistého mistra Bartoloměje Havlíka. Bohužel jsou nám zprostředkována jen jména, o osudech těchto měšťanských majitelů domu nevíme nic. Její dědicové prodali v roce 1616 Skálův dvůr za 600 kop míšenských grošů zedníkovi se zvučným jménem Tomáš Trampolín, který se však o několik málo let později dostal do sporu se strahovským opatem. Naneštěstí nedokázal původ svého majetku dostatečně doložit, takže byl vyzván, aby odevzdal klíče od světnice, komory i sklepa. Hádku už nelze v jejich jednotlivostech zrekonstruovat, každopádně však zedník Trampolín zřejmě pochopil, že ani on ani jeho rodina nemají šanci, a tak se podrobil strahovské jurisdikci. Dům mu byl sice do strahovských knih zanesen, avšak ročně musel platit úroky ze 4 kop míšenských grošů, stejně jako libru pepře a jiných naturálií. Dědicové tohoto nejistého zednického díla prodali majetek, který byl v té době již přestavěn a pojmenován „U Tří mušketýrů“ v roce 1627. Jako noví majitelé se objevují soudce strahovské jurisdikce Filip Bamberg (také Tannenberg) a jeho

žena Margareta. Z vysoké nákupní ceny 1200 zlatých lze dobře odvodit významný nárůst hodnoty, který vyplynul z úprav, provedených Tomášem Trampolínem.

Když se v roce 1671 přestala na domy ve Vlašské ulici vztahovat strahovská jurisdikce, byl dům, který se nacházel v majetku vdovy Tannenberkové, zapsán do městských knih. O několik let později se v zápisech objevuje nový vlastník Franz Tyrral. Tyrral získal dům za 1258 zlatých, ale ani on ani jeho dědicové se z domu „U Tří mušketýrů“ nemohli radovat dlouho. V 90. letech 17. století přešla budova, která stála poněkud stranou od stavební plochy dnešního paláce a vystupovala do Vlašské uličky, za 2000 zlatých na jistého Karla Hübelu ze Stradenu.

Přibližně ve stejnou dobu začal tehdejší mincovník a pozdější prezident apelací Karel Přehořovský z Kvasejovic skupovat zahrady a vinice, které se nacházely v okolí; pozemky mu měly umožnit zřízení panského sídla odpovídajícího jeho postavení.

Přitulen k zeleným svahům Petřína, sdílí vlídný, útulný palác Lobkovický s domem Nostickým neocenitelnou přednost, kterou by vlastně měly mít všechny šlechtické paláce: je vzdálen zmateného hluku a překotného ruchu velkoměstských ulic, jenž sem v toto odlehlé zákoutí doléhá jen posledními, mroucími ohlasy. Hrabě František Karel Přehořovský z Kvasejovic projevil již tím, že pro stavbu paláce svého zvolil právě toto místo, vkus velmi jemný a vytříbený. Mohlo-li být pro stavbu pyšného rodinného paláce vhodnějšího místa nad toto, kde budova sama umístěna je na prostranství, vzdáleném všeho rozčilujícího hluku a kde přímo z komnat palácových vychází se do nádherného, stinného sadu? Tato neobyčejně výhodná poloha byla asi příčinnou, proč hrabě Přehořovský v letech 1697-1699 skoupil řadu pozemků, ležících u paty Petřína – byl zde tehdy jenom dům, zvaný „u mušketýra“ a tři rozlehlé zahrady. Sloučeny v jeden celek a svěřeny péči ruky dovedné a starostlivé, mohly tyto zahrady být přeměněny v nádherný, velkolepý sad, důstojný skvělého, šlechtického sídla.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou, s. 74

Existující listiny a rukopisy dávají přesvědčivou výpověď o spletých majetkových vztazích těchto vinic, tehdy osázených a vynášejících ne jeden korec vína. Některé z parcel na vinicích získala o desítky let později, na sklonku 17. století, také rodina Lobkovicova.

V roce 1702 si Karel Přehořovský vymohl od císaře svolení získat dům „U Tří mušketýrů“, založit zde novostavbu a zřídit velkorysou, symetrickou zahradu. Nemovitost byla zapsána do zemských desek („Po sloučení zahrad byl k zvláštní okrase města vystaven přepychový dům s překrásnou zahradou“), stávající budova byla stržena a zřejmě ještě téhož roku byly započaty

stavební práce. Pro Přehořovského, který pocházel z jihočeského rytířského rodu nedaleko Soběslavi, to musel být významný okamžik, koneckonců byla stavba něčím neobvyklým i pro samotné pražské poměry.

Hrabě František Karel sám byl, jak se zdá, mužem velmi nadaným a všestranným, zastávalť po sobě některé z nejvyšších úřadů zemských. V letech 1688-1699 byl nejvyšším mincmistrem království Českého, poté presidentem nad appellacemi a r. 1705 stal se nejvyšším sudím zemským. Ale nejen vysokých hodností i značného jmění nabyt hrabě Přehořovský z Kvasejovic, takže on, potomek starobylého, ale chudého rodu šlechtického, stal se dokonce věřitelem svého císaře. Patřilo mu kromě jiných také panství Konopiště, z nejkrásnějších a největších v celém království.

Je pochopitelné, že hodnostář tak vynikající a šlechtic, pozhnaný tolika statky pozemskými, pocítil touhu, zbudovati si v Praze, srdci království Českého, palác, který by odpovídal i jeho významu i jeho bohatství a který by již vnějším rázem svým svědčil o náhlém rozkvětu a zmohtnutí rodu dříve téměř bezvýznamného. Jako nejvyšší mincmistr království Českého přikročil k provedení záměru svého, jako nejvyšší sudí zemský přestěhoval se do nádherného, nového sídla svého, jehož stavba již v r. 1707 byla dokončena.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou, s. 76

Podle různých (a v jednotlivostech dosti neurčitých) pramenů se na projektu podílela celá řada prominentních stavebních mistrů a architektů, mezi nimi Giovanni Antonio Lurago, Giovanni Santini, Giovanni Battista Alliprandi, Christoph Dientzenhofer a také Bartolomeo Scotti. Jak můžeme vyrozumět z obžalovacího spisu z téhož roku, byla v roce 1704 stavba „naproti vlašskému špitálu“ již zmíněna. Protože nebylo možné domluvit se s majiteli sousedního pozemku, hrabětem Colloredem, a s městem Malá Strana v otázkách vodovodní výstavby, došlo na soudní proces. Nový palác patřil bezesporu k nejimpozantnějším stavbám tehdejší Prahy, a to i přesto, že byl o jedno poschodí nižší, než jak ho známe dnes.

V roce 1713 se majetek kdysi movitého Přehořovského, který v dobrých časech dokonce finančně vypomohl císaři, dostal do dražby. Přehořovský se touto stavbou přecenil a řadě řemeslníků, mezi nimi tesaři, kováři, sklenáři a také štukatérovi Tommasovi Soldatimu nezbylo nic jiného, než svoje pohledávky vymáhat u zemských desek, pověřených dražbou.

Ale hraběti Přehořovskému nebylo dlouho dopřáno těšiti se z nového, krásného sídla svého. Sláva rodu Přehořovských jak náhle zazářila, tak náhle zase zhasla. Je těžko říci, které

příčiny zaviniily neočekávaný, brzký úpadek hraběte, byla-li to nákladná stavba a velkolepé zařízení paláce, či snad příliš nákladný život, jež hrabě vedl, či jiná náhlá nějaká pohroma. Bud', jak bud', jisto jest, že již r. 1713 byl hrabě nucen skvělý palác svůj pro dluhy prodati baronu Josefu Bartolletimu z Parthenfeldu. Těžko loučil se asi hrabě s krásným svým majetkem. Nepřežil jeho ztrátu dlouho. Zemřel již po čtyřech letech, r. 1717, zůstaviv jediného syna Karla Hellfrieda Přehořovského z Kvasejovic. Ale i ten rozžehnal se brzo se světem. Vyjel si za nevěstou do Vídně a na cestě stihla jej smrt. Jím vymřel starobylý jihočeský rod pánů Přehořovských z Kvasejovic.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou, s. 77

Nový majitel, makléř Jan Josef Bartoletti, investoval do paláce a přilehlých zahrad i se vším příslušenstvím 70.000 zlatých. V roce 1717, tedy o pouhé čtyři roky později, ho s velkým ziskem vyměnil s hrabětem Františkem Karlem Libštejnským z Kolovrat, tajným radou, skutečným komořím a přisedícím zemského soudu v království Českém, za jeho panství Přestavlky.

V roce 1734 změnil palác majitele znovu. Ovdovělá hraběnka Antonie Černínová z Chudenic, rozená hraběnka z Kühnburku, zakoupila skutečně nemalý, 1160 metrů čtverečních velký palác za nevysokou částku 70 000 zlatých. Avšak její syn, František Antonín, kterému ho odkázala, zemřel za pouhých pět let a tak přešel majetek na jeho dceru Marii Josefu Ludmilu Černínovou z Chudenic. Když anno 1753 podala svoji ruku k věčnému svazku knížeti Augustovi Antonínovi Josefovi z Lobkovic, dostal se palác do vlastnictví rodiny, která ho obývala až do roku 1927 a propůjčila mu dodnes užívané jméno: Palác se stal hlavním pražským sídlem hořinsko-mělnické větve české šlechtické rodiny Lobkoviců.

Kníže August Antonín Josef z Lobkovic (narozený v roce 1729) byl vychován ve šlechtickém ústavu v Římě, vstoupil do císařské armády, kterou opustil po třidvacetiletých v hodnosti generálmajora, aby se věnoval diplomatické dráze. Pět let působil jako císařský vyslanec v Madridu, avšak i této kariéry se vzdal, aby se ve svém pražském paláci, na němž nechal přistavět ještě jedo patro (ještě dnes lze na fasádě paláce vidět alianční erb knížete a jeho choti, rozené hraběnky Černínové), oddal péči o umění a vědu. Zemřel v roce 1803.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou

Stavitel Ignác Palliardi provedl zřejmě v 60. letech 18. století pro knížete Augusta Antonína Josefa z Lobkovic různé práce. Některými kunsthistoriky je mu mimo jiné připisována

dostavba nejvyššího poschodí paláce. K tomuto zvětšení došlo po tom, co stavbu v roce 1766 poškodil požár. Posudek přísežních stavitelů, Antonína Haffeneckera a Matyáše Hummera. odsouhlasil, aby pozemek a základy nesly dostavbu a k tomu ještě plánovanou dvojitou střechu z tašek. Možná, že bylo těmto dvěma stavitelům svěřeno nejen přezkoušení statiky, ale i samotné stavební práce.

Jelikož jeden dodnes dochovaný plán zahrad nese jeho podpis, lze se domnívat, že se Palliardi podílel i na jejich úpravě. V roce 1768 získala rodina Lobkovicova přilehlou Turbovskou zahradu a o dvě desítky let později mohly být dokoupeny ještě další zahradní plochy.

Knížete Augusta Antonína Lobkovic následoval jeho syn Antonín Isidor kníže Lobkovic (1773-1819). Ten byl jediným, který z celkového počtu sedmnácti dětí svého otce přežil, a dodnes je v paměti jako jedna z nejvýznamnějších osobností, která kdy z knížecího domu Lobkoviců vzešla. Antonín Isidor podporoval Carla Mariu von Webera během jeho pobytu v Praze a patřil k nejhodlivějším dobrodincům Ludviga van Beethovena, takže si lze přinejmenším představit, že tito dva skladatelé v paláci pod Petřínem pobývali jako hosté.

Po smrti Antonína Isidora v roce 1819 byla sestavena inventární listina, dokumentující tehdejší vybavení paláce.

Po Antonínovi Isidorovi se stal majitelem paláce jeho syn Longin, v roce 1843 převzal majetek jeho syn a dědic, jeho jasnost vrchní zemský maršál Georg kníže z Lobkovic a později jeho syn Friedrich.

*Stavebně zvlášť krásný palác patřil knížeti **Friedrichovi Lobkovicovi** (jedna větev této známé české rodiny se tenkrát psala s cz, druhá s tz). Měl velkou zahradu, která se rozprostírala od úpatí Petřína až k jeho vrcholu. Kníže Georg Lobkovic, dědeček mojí ženy, který hrál politickou roli jako zemský maršál za Čechy, krátce před tím zemřel; podle starého českého zvyku nechtěl být okázalý a tak nejkrásnější věci, které vlastnil, nikdy nepoužil, nýbrž všechno pečlivě uschoval. Jeho syn a dědic, kníže Friedrich, byl velmi znalý umění a jeho mladá žena měla dobrý vkus při zařizování domu. Oba byli neobyčejně pohostinní a my, mladí studenti, většinou s prázdnými kapsami nebo jen zkrátka drženi svými rodiči, jsme tam byli štědře přijímáni. Vůbec vzpomínám rád na to, jak tenkrát bohatí lidé mysleli na ty méně majetné.*

V roce 1910 jsem dostal spalničky a ležel ve svém velkém pokoji, trochu opečováván paní Šťastnou, ale přesto velmi opuštěný; jelikož jsem kvůli spalničkám nesměl ani číst, měl bych velmi dlouhou chvíli, kdyby každý den nepřišla matka mého přítele Josefa Zdenka Lobkovic, aby mi, obludě pokryté odpornými fleky, předčítala noviny a vyprávěla nejnovější zprávy. A

dvakrát denně se objevil jeden služebník hraběte Nostice, který z druhé strany Vltavy v pěkně přikrytém košíku přinesl výtečné jídlo.

Kníže Friedrich Lobkovic a jeho žena se s nadšením pustili do práce, aby dům dali doco nejlepšího stavu. Ze skladů byly vyneseny všechny cenné věci: barokní nábytek s vykládáním, sedadlo a opěrka potažené tzv. petit-point výšivkou - v době biedermeieru bíle nalakovaných a ozdobených zlatými dřívky – do jednoho menšího pokoje byly na zeď umístěny čtyři obzvláště krásné savonské koberce, dárek Ludvíka XIV pro pramáti Černín-Merode; tři z nich ještě zářily překrásnými barvami, jeden byl trochu vybledlý. Friedrich se ptal jedné ze svých tet, v roce 1828 narozené princezny Zdeňky Lobkovicové, zda si na tyto nástěnné koberce vzpomíná, čemuž přitakala, a když potom řekl, že je jeden vybledlý, tak okamžitě odpověděla: „Ach, to vím naprosto přesně proč, ten jeden ležel na podlaze v našem dětském pokoji, a abychom si nenastudili nožky, stavěla na ně chůva Mařenka naše nočníčky, a když se převrhly, řádně koberec vyčistila.“ O více než 40 let později jsem se setkal s ředitelem Clevelandova muzea, Mr. Millikenem, u něhož se nyní dva z těchto koberců nacházejí, a ptal se ho, zda je jeden z nich vybledlý, což s údivem potvrdil: rád by věděl z jakého důvodu. Tak jsem musel pochopitelně vyprávět.

Alfons Clary-Aldringen, Příběhy ze starého Rakouska

Po První světové válce, v roce 1927, získal palác se všemi příslušnými domy a zahradami československý stát. Ještě na začátku století zachovaný cenný inventář byl odvezen a s ním také nábytek z doby dokončení stavby, rodinné portréty, vzácné bronzy a cenné gobelíny stejně jako bohatá rodinná knihovna, která byla se svými asi 50 000 svazky, rukopisy a inkunabulemi jednou z největších privátních knihoven v Čechách.

V cestovních průvodcích z přelomu století je knihovna často zmiňována:

Na pravé straně knížecího Lobkovického paláce, Vlašská ulička 19 (vstup po dohodě s vrátným); svoji současnou podobu získal v roce 1769 a obsahuje sbírky maleb, sádrových odlitků, mědirytin a manuskriptů; v šesti sálech je vystavena také významná knihovna čítající 50 000 svazků.

Griebensův průvodce, Praha a okolí, 1911

Po převzetí republikou byla budova přeměřena a zrekonstruována. Zároveň byly vyhotoveny přesné plány, které jsou dodnes uchovány ve Státním centrálním archivu.

Po skončení adaptačních prací byl palác využíván řadou státních institucí, mezi nimi ministerstvem školství, archeologickou centrální správou a konečně ministerstvem zahraničí. To zde po nějakou dobu provozovalo diplomatickou akademii. Několik let bylo v paláci velvyslanectví Čínské lidové republiky. Od roku 1973 slouží palác jako velvyslanectví a konzulát Spolkové republiky Německo. Během sedmdesátých a osmdesátých let bylo sice jedním z nejvíce sledovaných diplomatických zařízení v zemi, zároveň se však stalo tichým útočištěm v „normalizovaném“ Československu. Když masový útěk občanů NDR na podzim roku 1989 odstartoval konec poválečných zabetonovaných poměrů, stal se palác na několik týdnů centrem dění nejen pro Německo, nýbrž pro celou Evropu. Poté, co bylo přes 4000 uprchlíků z NDR nouzově ubytováno ve stanech a 22. srpna 1989 muselo být velvyslanectví kvůli přeplnění zavřeno, dostali ti, co zde čekali, možnost 30. září téhož roku vycestovat. Zvláštní vlak Říšské dráhy NDR vezl uprchlíky směrem na Hof. Ale zanedlouho se v uličkách kolem Lobkovického paláce opět nashromáždily tisíce lidí, kteří chtěli vycestovat. Nyní, deset let po těchto vzrušujících událostech, spočívá palác opět tiše na svém trochu odlehlém místě pod Petřínem.

Všední den utvářejí černé limuzíny zaparkované na čestném dvoře, program exkurzí znučených skupin žáků, klidný denní režim úřadujícího diplomatického personálu a recepce, patřící k běžné diplomatické rutině. Velký den paláce se zdá být stejně vzdálený jako pivovar sládky Petrovice, který zde kdysi býval. „Velký útěk“ nepřipomíná nic než plaketa umístěná na balkónu vedoucím do zahrady a Trabant na čtyřech nohách, který jako symbol rozpadající se NDR a z ní prchájících občanů nalezl své místo v zahradě. Zdá se, jakoby palác o svém velkém dni snil.

A je to skoro jako malá revoluce, když jeden z diplomatů, kteří tu na několik málo let sídlí supí na kole do stoupající Vlašské ulice, místo aby se nechal vyvézt na zadním sedadle svého Mercedesu. Obyvatelé Malé Strany jsou za takové představení vděční, dívají se ze svých oken na mohutný palác a komentují tu událost s hlubokou úctou.

Dnešní podoba paláce

Vystoupeme-li mírně se zdvihajícími uličkami Tržiště (dříve Marktgasse) a Vlašskou (dříve Wälsche Spitalgasse) směrem k Petřínu, mineme po levé straně Lobkovickou vinárnu (Vlašská 17), ve které je již od 19. století podávána „Ludmila“, známé domácí víno z Lobkovických panství na Mělníku. Podél ohradní zdi dojdeme na náměstí, které je na severní straně ohraničeno několika měšťanskými domy a na jižní straně impozantním Lobkovickým palácem. Nevyhnutelně se vnucuje dojem, že náměstí představuje prostorové

podmínky pro tuto mohutnou stavbu, že palác a prostranství před ním vytvářejí neoddělitelný komplex - zamýšlený koncept. A přece nevzniklo toto umělecké dílo na architektově rýsovacím prkně, ale vyrůstalo organicky po staletí. Teprve při přestavbě provedené architektem Palliardim v 18. století získal palác svoji téměř nebezpečnou velikost a dodnes takřka nezměněnou podobu.

Severní fasáda směřující do ulice

Pozorovateli stojícímu na náměstíčku se představuje dvoupatrový palác s mezaninem, který sestává z velmi širokého, ale jen nenápadně zdůrazněného sedmiosého cylindrického rizalitu a dvou postranních křídel. Jak na západní, tak také na východní stranu paláce navazují vysoké hraniční zdi, které od ulice oddělují hospodářský dvůr a překrásnou zahradu. Díky hraničním zdem je vyvolán optický klam plynulosti, ačkoliv palác stojí volně bez návaznosti na sousední domy a představuje tak dominantní stavbu. Čtrnáct patníků vrcholně barokní palác jistí a kryje rampu, která vede k prostému, ale impozantnímu portálu v ose rizalitu. Tyto kameny měly budovu chránit před těžkými povozy, které by ji na kraji svažujícího se terénu mohly poškodit. Na kamenných soklech, které rámují portál, spočívají pilastry a volně stojící sloupy. Jejich hlavice zdobené girlandami a skopčími hlavami nesou římsu balkónu.

V portálu zdobeném hřeby a rozetami a pobitém plechem a skříženými železnými pásy byly ponechány menší dveře. Nad portálem zdobí barokní kovaná mříž v půlkruhovém tvaru nadsvětlík.

Zatímco přízemí členěné pásovou rustikou přerušuje dvanáct podlouhlých, z části zamřížovaných oken, jsou do hladkého mezaninu vsazena menší okna čtvercová. Dominantní první poschodí je po obou stranách osy prolamováno vždy šesti okny a nad portálem balkónovými dveřmi. Čtyřkřídlá okna jsou zdůrazněna ozdobnými maskarony a listovými girlandami. Tyto ozdoby posouvají architektonické těžiště do prvního patra.

Také druhé patro má po stranách po šesti oknech, ale jelikož zde není balkón, jsou balkónové dveře nahrazeny dalším oknem ve střední ose.

Z prostranství před Pražským hradem upoutá ještě víc než z náměstíčka před palácem trojúhelný štít nad středním rizalitem, ačkoli není z tohoto vzdáleného výhledu možné rozlišit jeho detaily: Z knížecí koruny splývá plášť, zahalující alianční znak rodiny Černínů a Lobkoviců.

Kolem pláště jsou prapory, děla a zbraně. Toto válečné náčiní, asi ukořistěné trofeje, musí být chápáno na pozadí tehdejší doby, v níž bylo pro aristokrata s hodností a jménem válečné

umění čestnou záležitostí. Nad to všechno to byla právě doba euforických a pocitem vítězství naplněných let, které následovaly po vítězném zdolání tureckého nebezpečí.

Za tympanonem se tyčí atikové patro, na jehož pilířích našly místo čtyři mohutné vázy od Giovanniho Pietra della Torre a čtyři sochy neznámého mistra. Figury vytvořené z pískovce pocházejícího z Božanova jsou dva a půl metru vysoké a každá váží přibližně jednu a půl tuny. Symbolizují nepřátelské moci, kterým bylo křesťanstvo kdysi vystaveno. Postava s korunou je narážkou na Krále Heroda, kolos v turbanu představuje tureckého válečníka. Starořímské pronásledování křesťanů připomíná římský legionář s mečem v ruce a vojevůdce s vavřínovým věncem.

Zahradní fronta orientovaná k Petřínu

Je-li severní fronta paláce orientována do města, splývá jižní část pozemku s přirozenou scénérií zahrady případně s bezprostředně se zdvihajícím Petřínem. Tento dvojí vzhled je jedním z nejcharakterističtějších architektonických znaků Lobkovického paláce. Jestliže severní strana vyjadřuje moc a sílu, jižní fasáda se vyznačuje skrytým a intimním charakterem. Vnucuje se dojem zralého plodu, který se rozevře a jeho dužina nabídne pohled na ukryté jádro, čestný dvůr.

Hlavní jižní strana bývá připisována Giovannimu Battistovi Allipardimu, který využil nápady rakouského architekta Jana Fischera z Erlachu. Nad průchodem se zdvihá mohutný předsazený střední cylindrický rizalit, který byl ještě před několika málo lety zakončený vodní nádrží na střeše. Bohužel však kvůli statickým slabinám nemůže být tato nádržka využívána k utajeným koupelím nad střechami Prahy.

Jižní balkón spočívající na sloupech ve výšce prvního poschodí vešel do nejnovějších německých dějin. Z něho oznámil tehdejší německý ministr zahraničí Hans-Dietrich Genscher jásajícím davům, že jejich vycestování do Spolkové republiky Německo už nestojí nic v cestě. Pamětní deska umístěná na zdi připomíná tento historický okamžik:

„Přišli jsme k vám,
abychom vám sdělili,
že se vaše vycestování
dnes stalo možným.“

Spolkový ministr Hans Dietrich Genscher

30.9. 1989 na tomto místě k téměř čtyřem tisícům uprchlíků

z NDR, kteří na velvyslanectví
v Praze našli útočiště.

Interiér paláce

Dříve než návštěvník může spatřit vnitřek paláce, projde průjezdem s výklenkem pro vrátného. Odtud se otevírá pohled přes čestný dvůr na zahradu. Strop je vymalován freskami, které jsou nejspíše od Pietra della Torre. V oválném stropním zrcadle v přední části průjezdu je symbolicky znázorněna „vláda Času nad Životem“. Žena držící malou lucernu a přesýpací hodiny má po levici amoreta držícího zvon a - jako symbolické znázorění smrti - k zemi směřující pochodeň. Další amoret drží čápa, symbol života, a zdviženým pravým chodidlem se dotýká kamene. Ležící lev představuje Krona, boha času.

Druhé zrcadlo v průjezdu znázorňuje pád Ikara, který se v letu dostane do přílišné blízkosti slunce a zřítí se do moře.

Skvostné schodiště vede nahoru k reprezentačním prostorám. Zde visí zarámované fotografie, oživující vzpomínku na události z roku 1989. Na podstavci na horním konci kamenného schodiště stojí bohatě zdobený, ze železa odlitý kandelábr, na němž velké písmeno „L“ připomíná šlechtickou rodinu Lobkoviců, jíž palác ještě před asi 70 lety patřil. Pohlédneme nahoru ke stropu zdobenému štukem - freska z počátku 18. století znázorňuje válku a mír. Před všemožnými zbraněmi, bubny, prapory a válečnými trofejemi symbolizují žena se dvěma měčem rozdmýchanými pochodněmi a muž v brnění válku. Hned vedle stojí mír v postavě ženy s palmovou ratolestí, před ní amoret s kotvou představuje naději. Žena znázorněná zcela vpravo hasí pravou rukou pochodeň namířenou k zemi. Hromada odložených zbraní, dítě se svazkem klasů, vinné hrozny a ovoce jsou příslibem života v době v míru.

Ve stejném období jako se stropní freskou bylo započato také s výzdobou vnitřních prostor nástěnnými malbami.

Prostorem před hlavním sálem, ve kterém je znázorněna hostina múz, dojdeme do hlavního slavnostního sálu zabírajícího dvě poschodí a přístupného celkem třemi portálovými dveřmi. V supraportech těchto dveří jsou medailony s reliéfními scénami Herkulových soubojů. Odjakživa je tento prostor vnímán jako centrum paláce a hlavní přijímací místo. S trochou

fantazie spatříte bývalé hostitele, jako třeba Antonína Isidora knížete Lobkovice, který přijímal své hosty na hudebních soireé, nastávající diplomaty První československé republiky, kteří se zde sešli na koktejlu, nebo dokonce jeho excelenci, velvyslance Čínské lidové republiky, který zde přijímal kádry svého bratrského socialistického státu.

Ve druhém patře budovy se nacházejí veřejnosti nepřístupné komnaty úřadujícího velvyslance. Schodiště vede na střechu, ze které se naskýtá nádherný výhled na pražskou Malou Stranu.

Zahrada paláce

Kdo pozoruje zahradu Lobkovického paláce dnes, musí mít nemálo fantazie, pokud si chce udělat představu o její někdejší nádheře. Zahradník Jan Jiří Kapula vytvořil pro svého zadavatele hraběte Přehořovského na počátku 18. století malý ráj. Hned po nástupu do své služby v roce 1698 začal Kapula tím, že založil okrasnou barokní zahradu. Ta se rozprostírala přes více teras propojených cestičkami přes celý severní svah Petřína.

Zahrada Lobkovická je pamětihodností pražskou a ještě dnes, po staletích, svědčí o jemném, vytříbeném vkusu a odborné zdatnosti svého zakladatele, jenž velmi uměle dovedl vše, čeho mu příroda poskytla a co zde našel, přizpůsobiti svým účelům a úmyslům. V hraběti Přehořovském našel téměř ideálního zadavatele, který projevil porozumění vůči velikosti a kráse plánu zahradníkovy. Jinak by totiž stěží přistoupil na záměr i v tehdejší době neobyčejně nákladný. Šlo mu o zbudování paláce, který by odpovídal významu starého rodu, který až později získal moc a úctu, a zajistil mu tak reprezentativní domov.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou, s. 75-76

Ze „situačního plánu zahrady hraběte Antonína Isidora Lobkovického“, který vznikl koncem 18. století vytušíme podrobnosti o jejím tehdejší vzezření. Zahrada byla obrovským terénem s řadou bazénů, několika skleníky a ještě dnes stojící salou terrenou, jejíž štukatury vytvořil počátkem 18. století Tomaso Soldati. Za salou terrenou, která vznikla v severovýchodním rohu, stojí ještě dnes skleník, který připomíná význam vrchnostenských zahradníků.

K vlastní budově paláce přiléhala velkolepá zahrada, jejíž vchod zdobí mohutné skupiny soch představující únos Sabineek (a možná také únos nymf). A uvnitř v zahradě samé bylo vše, co tehdejší doba milovala, a bez čeho si panské sídlo osmnáctého století nelze představit:

vodomety a stinné, uměle založené aleje, které se zdály být delšími a hlubšími, než opravdu byly, zdobné okrasné vázy, a samo sebou i zahradní dvoranka (salla terrena) s nezbytnými obry držícími její klenbu (karyatidy), malbou na omítce stropu (freskem) a oblázkovou dlažbou. Ale největším půvabem nádherného toho sadu byla přece jen nesrovnatelně krásná, velkolepá vyhlídka na královskou Prahu, jež se z hořených částí zahrady oku pozorovatelu skýtala! Byl to majetek tak krásný, tak útulný a přece nádherný, že jej panu nejvyššímu sudímu zemskému asi ne jeden z jeho šlechtických soudruhů záviděl.

Jaroslav Kamper, Procházky starou Prahou, s. 76-77

Ve vrcholném baroku si na Malé Straně řada šlechtických rodin, jako např. Thunové, Ledebourové, Pálfyové, Kolovratové nebo Fürstenberkové nechaly založit terasové zahrady. Dnes se na tyto zelené ostrůvky uvnitř města znovu rozpomínáme; zahrady jsou udržovány a otevírány pro veřejnost.

Lobkovická zahrada založená kdysi až nahoru k dnešní vyhlídkové cestičce na Petřín je sice volně přístupná, ale tato její část, která již nepatří k velvyslanectví je zpustlá a podobá se spíše zarostlému kousku lesa než kdysi kultivované zahradě. Samozřejmě, že z terasovitého pozemku s třikrát překříženými vycházkovými cestami vytušíme ještě dnes někdejší záměr a koncepci. Romantické si přijdou na své, pokud budou chtít uvěřit příběhům, které se vážou ke zbytkům rozpadlých zdí.

Honosná zahrada (všeobecně přístupná do 19 hod.) stoupá terasovitě za palácem do jednoho z Petřínských svahů a jsou v ní zbytky zdí ze staveb mohamedánů, kteří sem byli přivoláni z orientu Karlem IV., aby tkali perské koberce a šály.

Griebensův průvodce, Praha a okolí, 1911

V 19. století zbudoval v této zahradě zahradník původem z Mariánských Lázní, Jan Skalník, první české alpinum, kamenou zahradu, s více než čtyřmi sty rostlinami. Od té doby se záliba pro kamenné zahrady vycházející z alpina pražského Lobkovického paláce rozšířila po celé zemi až do nejmenších moravských vesniček.

Nedaleko kamenné zahrady byl postaven pomník básníkovi Jaroslavu Vrchlickému (1853 – 1912) Blízko odtud, v nejvyšší části zahrady, složil Vrchlický tuto báseň:

Praha v květu

Moře zeleně a květů
od Žižkova ku Petřínu!
Jako zázrak jiných světů
leží Praha v strání klínu.
Jak labutě mraky v letu
nad ní běží, takže leží
v jasů chvíli, chvíli v stínu.

Prag in der Blüte

Ein Meer von Grünem und Blütem
Von Žižkov zum Petřín!
Wie ein Wunder aus anderen Welten
Liegt Prag im Schoß der Hänge
Wie Schwäne im Flug, ziehen die
Wolken über ihm, sodaß es eine Weile
Im Licht, eine Weile im Schatten liegt

Jen malý zbytek kdysi rozlehlého pozemku, celkem 7 300 čtverečních metrů zahradní plochy, zůstalo areálu velvyslanectví oddělenému plotem, a tento zbytek je pojat střízlivě, po vzoru anglického parku. Mříž odděluje zahradu od čestného dvora paláce, a skrze bránu, mezi amforami a mytologickými figurami spočívajícími na soklech, je možné vkročit do zeleně zahrady.

Pískovcové sochy na sloupech, které lemují zahradní bránu, znázorňují únos Proserpíny (nebo Persefoné, dcera Dia a Démétery; Hádes, vládce podsvětí, ji tajně unesl, když si hrála s dcerami Ókeana na jedné sicilské louce; zavlkl ji do podsvětí, kde ji učinil svou ženou) a Óreithyi (dcera krále Erechthea z Atén; Boreás, bůh severního větru, se kdysi marně o milovanou ženu ucházel a nakonec ji vzduchem unesl na pobřeží Thrákie; tam se stala jeho právoplatnou chotí a porodila mu potomky).

Pod stromy byl nainstalován Trabant na nohách, který se stal symbolem pro útěk tisíců občanů z NDR.

Pamětní deska před automobilem připomíná tyto dny:

Quo Vadis

od Davida Černého

Na památku mnoha tisíců Němců z NDR, kteří v létě a na podzim 1989 na velvyslanectví v Praze hledali a našli cestu ke svobodě.

Z knihy:

Salfellner, Harald/Wnendt, Werner: Das Palais Lobkowitz

Místo německých dějin v Praze.

První vydání, 168 stran, 28,8 x 22 cm, vázané, s řadou doprovodných fotografií, s příspěvky od Václava Havla a Hanse-Dietricha Genschera.

ISBN 80-85938-65-0, DM 49,90/öS 364,-/sFr 49,90/ 24,95 EUR

Před deseti lety, v létě a na podzim roku 1989, se starý palác na pražské Malé Straně stal centrem politického vývoje, který měl vyústit v pád berlínské zdi a znovusjednocení obou německých států. Několik tisíc občanů NDR si tenkrát dramatickým masovým útekem přes spolkové velvyslanectví v Praze vynutilo vycestování na západ.

V této knize jsou popisovány pohnuté dny tohoto útěku. Tehdejší političtí aktéři, jako Hans-Dietrich Genscher nebo tehdejší německý velvyslanec, se dostanou ke slovu stejně jako sami uprchlíci a do dění zapojení příslušníci Bundeswehru nebo Německého červeného kříže.

Řada z části doposud nepublikovaných fotografií z majetku ARD, různých agentur i privátních fotografických archivů obsáhle dokumentuje „exodus občanů NDR“, obavy, naděje a konečně také triumf nad totalitním režimem.

Lobkovický palác, jehož historie je v této knize popsána, se v roce 1989 nestal pouze místem německých dějin. Tehdejší vývoj nezůstal bez následků nejen po celé Evropě a především v Československu – jen několik týdnů po těchto událostech ustoupila komunistická vláda silným masovým protestům. Václav Havel, který pomáhal uprchlíkům u plotu německého velvyslanectví, se z pronásledovaného disidenta stal nejvyšším představitelem demokratického Československa. Prezident České republiky napsal pro tuto knihu předmluvu.

Objednávky přímo u nakladatelství

www.vitalis-verlag.com

nebo u dobrých knihkupců